

Predstavljanje podataka u računaru

Brojni sistemi

Brojevi se mogu predstaviti u bilo kojoj bazi - osnovi (dekadni 10)

- Simboli brojnog sistema osnove B su 0, 1, 2, ..., B - 1
- Dekadni (decimalni) sistem 0, 1, 2, ..., 9; binarni (osnova 2) 0, 1
- Vrijednost i-te cifre d je " $d * B^i$ " gdje i počinje od 0 i povećava se sdesna ulijevo

2 1 0	i - pozicija		poziciona notacija
3 7 5	d - cifra		
$5 * 10^0$	=	5	Trista sedamdeset pet
$7 * 10^1$	=	70	
$3 * 10^2$	=	300	

Matematički zapis

- $a_n a_{n-1} \dots a_2 a_1 a_0 = a_n b^n + a_{n-1} b^{n-1} + \dots + a_2 b^2 + a_1 b^1 + a_0 b^0$

gdje su: b – baza (osnova) brojnog sistema, i

a_i – cifre brojnog sistema čija vrijednost može biti od nule do baze -1 ($a_i \in \{0, 1, \dots, b-1\}$).

$$2325 = 2 \times 10^3 + 3 \times 10^2 + 2 \times 10^1 + 5 \times 10^0$$

7	6	5	4	3	2	1	0	stepen pozicije binarni broj
0	0	0	1	0	1	0	1	

Konverzija iz binarnog u dekadni

Konvertovati 1011_2 u decimalni broj

3 2 1 0 i

1 0 1 1 d

$$= (1 * 2^0) + (1 * 2^1) + (0 * 2^2) + (1 * 2^3)$$

$$= 1 + 2 + 0 + 8$$

$$= 11_{10}$$

Ovaj proces može se primjeniti za konverziju bilo kog sistema u dekadni, samo umjesto 2 stavimo odgovarajuću osnovu

Konverzija iz dekadnog u binarni

Korak 1: podijeliti sa 2 i sačuvati ostatak

Korak 2: dok god količnik nije nula, dijeliti novi količnik sa 2 i sačuvati ostatak

Korak 3: kada je količnik nula, binarno predstavljanje je lista ostataka u obrnutom redosljedu

Konvertovati 13_{10} u binarni

Operacija	Količnik	Ostatak
13 / 2	6	1
6 / 2	3	0
3 / 2	1	1
1 / 2	0	1

$$13_{10} = 1101_2$$

Ostali brojni sistemi

- Oktalni (osnova 8)

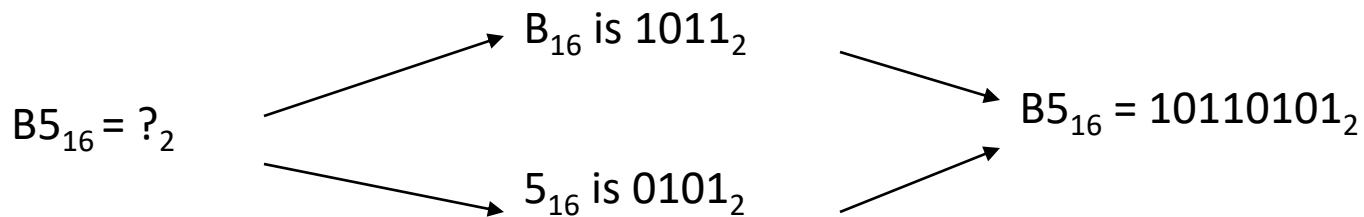
Simboli (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7)

- Problem sa previše dugim binarnim brojevima

- Heksadecimalni (osnova 16)

Simboli (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F)

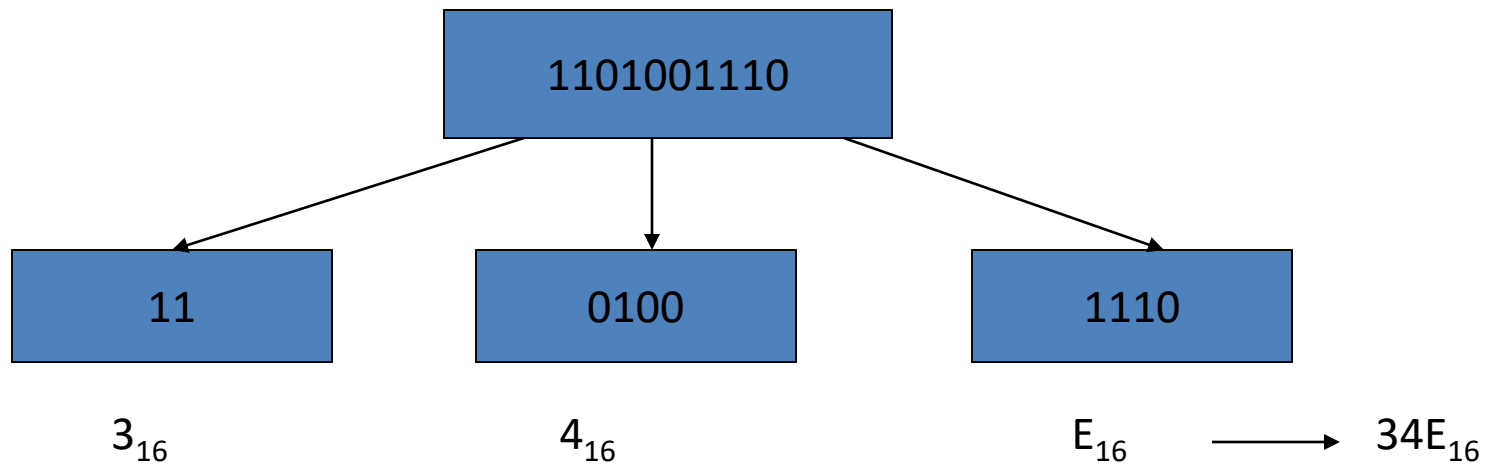
- Byte = 8 bits = 2 hex cifre (1 hex cifra je 4 bita)

Konverzija iz binarnog u hex

Konvertovati 1101001110_2 u hex

Grupišimo cifre u grupe po 4 sdesna ulijevo

Decimalni	Binarni	Heksadecimalni
0	0000	0
1	0001	1
2	0010	2
3	0011	3
4	0100	4
5	0101	5
6	0110	6
7	0111	7
8	1000	8
9	1001	9
10	1010	A
11	1011	B
12	1100	C
13	1101	D
14	1110	E
15	1111	F

$$2^0 = 1$$

$$2^1 = 2$$

$$2^2 = 4$$

$$2^3 = 8$$

$$2^4 = 16$$

$$2^5 = 32$$

$$2^6 = 64$$

$$2^7 = 128$$

$$2^8 = 256$$

$$2^9 = 512$$

$$2^{10} = 1024$$

$$2^{11} = 2048$$

$$2^{12} = 4096$$

$$2^{13} = 8192$$

Razlomci

- Koristi se decimalna tačka kao u decimalnom sistemu
- Desno od decimalne tačke pozicije se numerišu sa -1, -2 , ...

2 1 0 -1 -2 -3   pozicija

1 0 1. 1 0 1   cifra

$$101.101 = (1 * 2^0) + (0 * 2^1) + (1 * 2^2) +$$

$$(1 * 2^{-1}) + (0 * 2^{-2}) + (1 * 2^{-3})$$

$$= 1 + 4 + \frac{1}{2} + \frac{1}{8} =$$

$$5\frac{5}{8}$$

Razlomci

Broj $3\frac{5}{16}$ konvertovati u binarni

- Konvertovati prvo cjelobrojni dio, pa zatim razlomljeni dio

$$3_{10} \text{ je } 11_2$$

$$\frac{5}{16} = \frac{1}{16} + \frac{4}{16} = \frac{1}{16} + \frac{1}{4} = 0.0101_2$$

$$3\frac{5}{16} = 11.0101_2$$

Konverzija razlomka u binarni

Korak 1: pomnožiti sa 2 i sačuvati ostatak

Korak 2: dok god proizvod nije jedan, množiti novi proizvod sa 2 i sačuvati ostatak

Korak 3: kada je proizvod jedan, binarno predstavljanje je lista ostataka

Konvertovati $5/16 = 0.3125$ u binarni

Operacija	Proizvod	Ostatak
$(5/16)*2$ ili $0,3125*2$	$10/16=5/8=0,625$	0
$(10/16)*2$ ili $0.625*2$	$20/16=5/4=1,25$	1
$(1/4)*2$ ili $0.25*2$	$2/4=1/2=0,5$	0
$(1/2)*2$ ili $0,5*2$	$2/2=1$	1

$$(5/16)_{10} = 0.3125_{10} = 0.0101_2$$

Predstavljanje podataka

- Skup cijelih brojeva u matematici i skup cijelih brojeva na računaru se razlikuju
- Skup realnih brojeva u matematici i skup realnih brojeva na računaru se razlikuju
- Kako predstavljamo cijele brojeve, realne brojeve, karaktere, slike i zvuk u računaru?
- Tehnike kompresije podataka

Cijeli brojevi

Potpuni komplement (Two's Complement)

- Za pozitivne brojeve, samo naći binarni zapis sa nulom kao prvim bitom
- Za negativne brojeve, naći komplement pozitivne vrijednosti i dodati 1

Invertovati bitove
0 postaje 1
1 postaje 0

3 u potpunom komplementu je 011

-3 u potpunom komplementu je:

Invertovati bitove 011 postaje 100

Dodati 1 $100 + 1 = 101$

Cijeli brojevi

Šta je 1010 u potpunom komplementu?

Negativan broj jer je krajnji lijevi bit 1

Invertovati bitove 1010 postaje 0101

Dodaj 1 $0101 + 1 = 0110 (+6)$

Originalni broj je -6

Opseg cijelih brojeva

7	6	5	4	3	2	1	0
0	1	1	1	1	1	1	1

Pozitivan broj

$$\begin{array}{r} 21 = \quad 0 \ 0 \ 0 \ 1 \ 0 \ 1 \ 0 \ 1 \\ \hline \quad 1 \ 1 \ 1 \ 0 \ 1 \ 0 \ 1 \ 0 \\ + \\ -21 = \quad 1 \ 1 \ 1 \ 0 \ 1 \ 0 \ 1 \ 1 \end{array}$$

Negativan broj

Za 8 bita: od -128 do 127 (od -2^7 do 2^7-1)

Za 16 bita: od -2^{15} do $2^{15}-1$

Za 32 bita: od -2^{31} do $2^{31}-1$

Overflow

Sabiranje 5 + 4 u čvorobitnoj notaciji potpunog komplementa

5   0101
+4   0100

---

9   1001

→ **Overflow (prekoračenje)**. Rezultat je negativna vrijednost

$$-(0110+1) = -(0111) = -7$$

Postoje ograničenja na veličinu vrijednosti koja se može predstaviti.

Obično se cijeli brojevi (integers) predstavljaju sa 32 bita.

Cijeli brojevi - zaključak

- U računarima se mogu uskladištiti samo brojevi unutar opsega.
- Uskladišteni brojevi se predstavljaju u računarima tačno.
- Rezultat aritmetičke operacije sa cijelim brojevima je cijeli broj.
- Ako je rezultat neke operacije izvan opsega cijelih brojeva dolazi do prekoračenja opsega (Integer Overflow) i prekida rada programa.